

228 TILL RED. AF MORGONBLADET.

Morgonbladet n:o 285, 7.XII 1880

Om red. vill mottaga en betraktelse öfver det i dagens n:r eftertryckta programmet af ett s. k. »liberalt» parti, skall jag dermed tjena.

Emellertid protesterar jag för min del mot det försåtligt och nog oblygt af partiet occiperade namnet »det liberala», föreslående, att partiet må så i tal som skrift behålla nämnet *Dagbladspartiet*, hvilket det äfven vid landtdagarne hittills burit.

10 Jag hoppas också, att ingen, som icke vill stöda den dualism, hvilken hittills skiljt landets befolkning åt, skall underteckna programmet. Ty i grunden är detsamma endast en förbundsakt mellan dem, som hittills ensama innehåft bildningen, rikedomen och makten, att försvara och bibehålla detta företräde i all evighet.

Det är derföre de söka tillegna sig ännu ett företräde, nemligen det att ensama vara liberala, prydande alla, som icke tillhöra partiet, med namnen obskuranter, reaktionära o. s. v.

J. V. S.

20

229 DAGBLADSPARTIETS PROGRAM.

Morgonbladet n:o 289, 11.XII 1880

Det kunde väl synas förunderligt, att man icke vill tillåta ett sådant parti som *Dagbladspartiet* att antaga hvilket namn det behagar, t. o. m. namnet det liberala partiet.

Gubevars! Mycket gerna! Isynnerhet liberala partiet. Ty under den skylten döljer sig vanligen all oduglighet, okunnighet och tomt frasma-
keri.

30

Men friheten är å andra sidan lika stor att kalla ett parti med hvilket namn, hvar och en behagar. Och jag för min del kallar partiet *Dagbladspartiet* och föreslår, att alla finskans och finska sakens vänner må göra likaledes.

Skulle jag nödgats framlägga skäl ur senare delen af *Dagbladsprogrammet*, skulle detta i sanning kostat möda. Ty ehuru hela aktstycket är i stilistiskt hänseende ytterst dåligt hopkommet, är dock denna senare del ett sådant himphamp af fraser med stora maskor deremellan, att det varit svårt att angifva, hvad derstädes säges, på så sätt, att intet kryphål skulle återstått till förnekande af uppfattningens riktighet.

40

Men man har visat mig en ledande artikel i *Dagbladet* n:o 327 för den 1 december. Här är läsaren lycklig att bland annat möta klara ord. Och då dessa uppenbart gifva klaven till programmets rätta förstånd, är det mig en verklig lycka att för så godt köp få saken på klar fot.

Nåväl, här säges ungefär: Det finska sällskapet började från 1840 ungefär att syssla med finska språket. Det var på en tid, då man just intet bättre kunde företaga sig. Derföre voro också den tiden det liberala partiet och det finska sällskapet de sätaste vänner. Det är väl derföre det lyckats sällskapet att bringa i dagen åtskillig finsk litteratur och icke utan framgång arbeta för finska skolor.

50

Men så kom en annan tid, och nu tog det liberala partiet Finlands affärer om hand. Det finska sällskapet har fortfarande intet annat gjort, än hållit på med språkstriden. Men allt, som i detta land på de sista tjugu åren blifvit uträttadt för landets sociala och politiska utveckling, det har allt gjorts af det liberala partiet, d. v. s. af *Dag-*

bladspartiet. Förstår läsaren nu, hvilka de äro, som icke äro liberala?

Jag anhåller, att Red., för att såvidt möjligt afskåra Dagbladets sedvanliga mindre ärliga polemik, ville i Morgonbladet aftrycka den citerade ledande artikeln. Emellertid må jag nämna, att jag har en dunkel hågkomst af, att finska sällskapet mellan 1840–50 tog åtminstone landets läroanstalter, hvarjehanda ekonomiska förhållanden och äfven särskilda lagförslag och eventuella styrelseåtgärder till tals. Det liberala partiet råkade icke den tiden veta, huru våra grundlagar sågo ut. Ty få voro de, som egde Modees verk, der de funnos gömde. Men det finska sällskapet tryckte Regeringsformen och Säkerhetsakten. De hade derföre hvar man sitt exemplar af grundlagen. Men det är gunås sannt, att de hade det endast på finska, och det var väl derföre oanvändbart för de liberala. Kanske var det också derföre de såta liberala vännerna började indraga det finska sällskapets tidningar och slutligen förbjödo dem att trycka något på finska. Erkännas må dock, att de liberala ropade hoj! förrän de slogo till. En och annan bland dem lät förnimma, att det finska sällskapet var ett riksfarligt sällskap. Det satte alla människors här i landet löner, ordnar m. m. i fara. Men öfverhufvud måste till deras ära sägas, att de tego som muren, och att de skydde trycksvärtan värre än pesten.

Det var först efter 1855, som deras tungas band löstes. Men då vexte också de liberala upp med en fart såsom svampar i höstregnet på hvarje sophög. De förundrade sig blott deröfver, att icke hela världen vetat, att de i all sin tid ända från lindan varit riktigt äkta liberala. Till min skam bekänner jag, att jag då stod häpen, med öppen mun. Men människan vänjer sig vid allt. Och jag har numera blifvit van, att se desse liberala från 1855 och deras efterföljare höra till Dagbladspartiet. Jag förnekar är, att detsamma omfattar all liberalism i landet, och att partiet ensamt fört landets institutioner och lagar framåt. Och dess anspråk att så göra och att så hafva verkat, det anser jag för i eminentaste grad oblygt.

Förrän jag vänder mig till programmets fasta innehåll, anhåller jag derföre att få tillbakavisa den pretention, hvarmed detsamma inledes, den nemligen, att det skulle varit sagda parti, som verkat alla de liberala reformer, åt hvilka landet sedan 1860 haft att glädja sig.

Hvad jag känner är, att partiets agitatoriska verksamhet började med januariutskottets sammankallande, då detsamma kringände emissarier till landets städer, för att organisera den ryktbara, tillämnade »protesten». Denna agitation fortsattes, äfven sedan utskottet skulle handlägga endast K. senatens förslag till landtdagsfrågor, och sedan det förkunnats, att såväl dessa förslag, som Utskottets förhandlingar och utlåtanden skulle i tryck allmänheten delgifvas.

Att denna agitation dåmera var landsfördorflig, är väl klart. Ty kom Utskottet till stånd, så var det gifvet, att landtdag måste snart följa. Lyckades man deremot omintetgöra detsamma, blef det osäkert, om och när sådant skulle ske. Partiet känner och vet icke, att det i sista instans hade grefve Berg till bundsförvandt, hvilken föll på försöket att få Januariutskottet återkalladt. Skulle icke så skett, så skulle just de män fallit, hvilka arbetade för landtdagen, och hvilkas verk blef det epokgörande programmet till landtdagen 1863.

Emellertid försökte partiet ännu i sista stund att få sin mening genomdrifven. På ett möte hos professor Schauman dagen (aftonen?) före januariutskottets sammanträdande uppträdde i sådant syfte en af Dagbladsprogrammets nuvarande undertecknare. Men det var annorlunda förespändt; och han nedtystades på fläcken. Partiet hade långt-

ifrån pluraliteten af utskottsledamöterna i sin hand. Till landets evärdliga lycka strandade då partiets sagda liberala sträfvande.

Icke lärer väl Dagbladspartiet påstå, att partiet hade någon del i trontalet 1863? Partiet kan visst säga, att icke heller fennomanerne hade någon del deri. Mycket väl. Men jag har fördelen att känna de män, som tillstyrkte dess lydelse, och vet alltså, att bland dem icke fanns någon enda af Dagbladspartiet.

Icke heller kan väl partiet tillegna sig något af k. senatens mycket frisinnade förslag till samma landtdag?

10 Icke heller kan väl partiet tillegna sig initiativet till sjelfva landtdagen? Det var, såsom känt är grefve Berg, hvilken dertill uppmanad bragte saken till afgörande, och utverkade befallningen till k. senates att afgifva förslag till landtdagafrågor.

Ett finger kunde möjligen Dagbladspartiet hafva haft med härom om nemligen d. v. professor Schauman tillhörde Dagbladspartiet. Nog tillhörde han de liberala från 1855. Hans ryktbara tal hade visst inflytande. D. v. universitetsrektor, Rein, hade i sitt program på samma festdag sagt samma sak. Men sättet och intrycket var ett annat. När en talare af Schaumans rang uppkallade, inför sig monarkens person, vändande sina ord till honom sjelf, der personliga – anslog det hos alla närvarande och äfven frånvarande. Grefve Berg sade härom: »hvar jag än kommit i landet, har jag öfverallt hört samma tal föras». Men han tycktes ännu icke vara deciderad. Säkert är också, att tryckningen kom från många håll; men det berodde väl mest derpå, huru ett löfte skulle kunna gifvas, men likväl med saken i flera år uppskjutas. Ty detta var nödvändigt vilkor af orsaker, som lågo utom Finlands gränser.

På senaste tid tror jag väl ej biskop Schauman hörde till partiet. Han lärde sig för djupt känna finska folkets behof af odling och för smärtsamt sin egen oförmåga att för detsamma i det talade – vältalade 30 – ordet öppna sitt hjerta.

Dermed må nu förhålla sig huru som helst. Skulle äfven partiet kunna tillräkna sig det prisade talet, så vore detta dess enda insats till den stora omvälfning, som grundlades åren 1860–63. Ty om någon partiman råkade få plats i någon af de komitéer, som utarbetade propositionerna, lär det icke kunna räknas för stordåd, då vägen var för komitéerna föreskrifven.

Vid landtdagen 1863 fanns Dagbladspartiet ännu icke till. Den unga 40 falang, som då uppträdde i ridderskapet och adeln, leddes af en noblare anda. Man kunde kalla den för det varmhjertade regeringspartiet, om icke alla menniskor då varit varmhjertade. Barnsligt glad, skröt man öfver ständernas stora frikostighet för det allmänna och tumlade om med miljonerna. Det var icke dessa ädelsinnade ungas fel, att markorna kommo att krympa tillsamman till pennin.

Men redan på landtdagen 1867 gaf Dagbladspartiet ett lysande prof på sin tillvaro. Partiet slog ihjäl presslagen och skryter fortfarande med sin bragd. Såsom medverkande moment omtalades då allmänt med anspråk på sanningsenlighet följande: Dåvarande ordförande i statsutskottet sammanträdde med hufvudredaktörerna för ett par hufvudstadstidningar – alla nu undertecknare af Dagbladsprogrammet. Tidningsmännen förklarade, att på presslagen litet skulle förloras, ty 50 kautionsböterna och de höga böterna voro så förtryckande. Herrarne hade icke förstånd nog att inse, att böter, *icke fängelse*, var en lagen genomgående princip, att *derföre* kautionsböterna måste finnas, och att allt detta i lagen fanns, för att skydda densammans bestånd. Jag rädes icke

bekänna, att jag med all makt medverkade härtill. Sannt eller icke. Hufvudsakligen verkande kunde dock icke detta utlåtande vara. Pluraliteten hoppades ännu kunna behålla presslagen, utan de vid denna landtdag föreslagna skärpningarne. Illusionen gick så långt, att man förmenade sig kunna taga från monarken rättigheten att lagstifta för pressen – en rättighet, som alla våra monarker utöfvat ända från 1772. Det var icke nog, att han suspenderade denna sin rättighet från 5 år till 5 år. Han skulle afläda sig den för alltid. Landtdagen 63 hade haft visheten framställa sina ändringsförslag till presslagen såsom önskningsmål. De antogos i det närmaste alla. Men nu agiterade Dagbladspartiet och utförde sin första landtdagsbragd.

10

Det har funnit sig belätet dermed. Men det finska partiet¹ har nog fått ångra sin svaghetssynd; ty det är dess tidningar, som ständigt fått lida af pressförhinder och endast med yttersta försigtighet kunnat hålla sig kvar i dagsljuset. Mest har dock skolans sak lidit.

Vid landtdagen 1872 var partiet redan ordnad, så att det kunde bemäntiga sig elektorsvalen hos ridderskapet och adeln. Manövern förnyades 1877 och utsträcktes då äfven till borgarståndet. Sålunda har detsamma vunnit starkt inflytande i utskotten och genom dessa äfven i sagda båda stånd. Borgarståndet har dock stundom satt sig på tvären; men pluraliteten i första ståndet har veterat utan att blinka, som en bataljon. Ett s. k. »hemligt välfärdsutskott» har i det ståndet styrt och ställt.

20

Hvad detta partiets intrigerande gagnat till, är likväl svårt att säga. Man har lyckats inleda de adliga rusthålls-innehafvarenes skyddande mot förlust af augmentsrättorna, att bringa ständernas anslags- och penningeväsen i det behagligaste virrvarr, att skriva in nya grundlagsstadganden i hvarjehanda heterogena författningar, delvis med kränkning af Landtdagsordningen – och annat smått och godt. Först och sist har partiet motarbetat medgifvanden för den finska befolkningen, dels med framgång, men också icke, såsom i det ihärdiga försöket att göra all högre finsk litteratur omöjlig genom att beröfva densamma skydd mot öfversättning till svenskan. Kanske skulle man kunna säga, att partiet 1877 nödgades låta det oundgängliga passera, men tog vård om utminuterings af medgifvandena och t. ex. såg noga till, att svenska skolor skulle finnas för finska lärjungar. De stora liberala förrättade tjänst som säkerhetspolis.

30

Men i hufvudsak har äflandet varit lika opåkalladt som gagnlöst. De aldra flesta ärenden skulle nog fått samma utgång partiets tillgöranden förutan. Ty saken är den, som hvarje förnuftig betraktare känner, att vid våra landtdagar den största öfverensstämmelse i åsigtar varit rådande, så att i alla frågor af någon vikt för landet alla fyra stånden af all makt skjutit på åt samma håll, och till på köpet, med få undantag, dervid fått följa regeringens liberala och riksgagneliga syften. Någon skymt af ett liberalt och ett illiberalt parti har aldrig funnits, och Dagbladspartiets nu ifrågavarande »liberala» häfning vore en ren löjlighet, om derunder icke låge försöket att få det finska partiet ansedt att hafva varit likgiltigt och overksam för landets »konstitutionela statsskick» och dettas utveckling. Men hvad programmet säger partiet hafva förefunnit: »en provins» »ett Finland, som glömt sina grundlagar» o. s. v., det är allt idel snömos. Monarken yttrade i sitt throntal

40

50

¹ Det hade icke funnits någon »liberal», som vårdat sig om att bedrifva den finskt tryck förbjudande förordningens upphäfvande. Grefve Berg hade besörjt derom på begäran af en icke liberal.

1863 en annan mening om saken, då han säger: »Fasthållande de konstitutionellt monarkiska grundsatser, som uppbäras af finska folkets öfvertygelser samt äro sammanvuxna med landets lagar och institutioner, vill jag» – – Det är detta hvarje lagom klok människa i detta land år 1860 förefann. Och såsom hos monarken sjelf förefunnos hos landets Senat »konstitutionela grundsatser» och medvetande om, att de »uppbäras af finska folkets öfvertygelser». Regeringspropositioner till landtdagarne i många dussintal bära vittne härom. Dagbladspartiet torde icke inplantat dessa grundsatser hvarken på det ena eller på det andra hållet. Allt, hvad partiet säger sig hafva uträttat, är tomt grundlöst skryt, dels emedan de ojemförligt flesta reformer och lagar, som genom landtdagens medverkan tillkommit, berott af regeringens initiativ, dels emedan partiet ingalunda vari ensamt om de ändringar och tillägg, ständerna gjort, eller om de petitioner, som föranledt nya regeringsförslag. Endast sådana saker, som t. ex. Svenska e. o. professionen vid universitetet, d. v. s. en tillställning till enskild mans förmon, hafva varit partiets ensak. Frukten är också en landsmåls-adjunktur åt vederbörande professor i Upsala, men icke en lärareplats för komparativ språkforskning inom den indogermaniska stammens eller åtminstone den Germaniska språkgrenens gebit, hvaraf likväl universitetet så länge haft ett trängande begof. Partiet har *icke* åstadkommit periodiska landtdagar. Partiet har *icke* afskaffat skråtvånget m. m. Partiet har *icke* gjort qvinnan myndig och infört lika arfsrätt – det har förnämligast bondeståndet med stor enhällighet gjort. Partiet har icke ställt landets myntväsende på en »frisinnad och välsignelsebringande fot». Ty guldmyntfoten ville alla, och finanschefen har förtjensten af att den blef tillåten. Men på en »välsignelsebringande fot» kom landets i myntväsen 12 år tidigare, och jag vet icke af att partiet skulle haft med den saken det minsta att skaffa. »Frisinnad» är här en *hoax* – kanske för det »liberala» partiets nöje. Partiet har icke infört folkskolor. Monarken befallte, sittande i senaten, deras införande och lät afgifva proposition 1863. Partiet har *icke* infört sjelfstyrelse i det kommunala lifvet. Äfven det är regeringsinitiativ och mötte såvidt jag erinrar mig intet motstånd vid landtdagen. Hvad partiet gjort för finska befolkningens rätt och för finska skolor är i det föregående uppskattadt. Det har i öfrigt varit hårfint och och har skett nödtvunget, efter det partiet i decennier med händer och tänder motarbetat hvarje bemödande i detta hänseende.

I preste- och bondestånden har partiet naturligtvis icke haft något att säga; ty att det tagit under sin ledning de få representanterne för svenska allmogen har varit och måste vara betydelselöst. Att beklaga är blott, att vid landtdagen 1877 säkert icke oberoende af sagda ledning split och oenighet för första gången visade sig emellan representanterne för landets svenska och finska allmoge. En stor del af felet låg hos ståndets dåvarande talman, som är en afgjord partiman. Han bevisar detta äfven genom att underskrifva Dagbladspartiets program, ehuru han väl känner i hvilken hög grad tidningen och partiet äro antipatiska för den finska befolkningen i landet.

Det är i dessa stånd, man satt sig emot några propositioner och petitionsförslag, hvilka Dagbladspartiet gjort till sina. Sådant har skett af särskilda skäl, hvilka med liberalismen och illiberalismen icke hafva något att skaffa. En stark del af presterskapet vill icke hafva någon dissenterlag, så länge en lutheran får fritt öfvergå till grekiskkatolska kyrkan, men tvärtom en den senares anhängare icke alls får lemna sin bekännelse. Man finner det isynnerhet upprörande, att, då föräldrar öfvergå och taga sina omyndiga barn med sig, för dessa icke finnes

någon återgång till deras fäders tro. Allmogén är i frågan ännu mera deciderad; hvarföre lagförslaget redan på kyrkomötet föll med stort brak. Efter en sådan katastrof kunde detsamma omöjligen gå egenom vid landtdagen. Äfven ett par andra ärenden hafva här mött motstånd. När t. ex. det liberala Dagbladspartiet vill åka efter bondens hästar för den billigaste möjliga skjutslega, borde partiet icke vänta, att bönderne skola i stumhet beundra en sådan liberalism. Vissa petitionsförslag, väckta af partiets koryfeer, väl egentligen blott för att personligen lysa, ehuru det icke just bor de gälla för så lysande, att man utan vidare kan låna tankar och ord från det svenska nederlaget, hafva de båda här ifrågavarande stånden afvisat utan all ceremoni.

10

Sådana äro de blodiga striderna för friheten från partiets sida, och sådana de odödliga segerkransar, af hvilka det gjort sig förtjent.

230 TILL MORGONBLADETS LÄSARE.

Morgonbladet n:o 299, 23. XII 1880

Dagbladet har i särskilda artiklar och nummer upprepat påståendet, att i dess ledande artikel för den 1 december icke alls skulle talas om två partier i detta land, det finska partiet och det »liberala» (Dagblads)partiet, om det senares merveiller i det politiska lifvet och om det förras oduglighet eller bristande håg för annat, än de ofruktbara språkstriderna. Nej, Dagbladet skall icke alls hafva talat om de båda partierna, utan om två »liberala» (läs: Dagbladspartiets) och de »språkliga idéerna». Förstår jag rätt, så skulle dessa skilda idéer verkat nära nog utan menskligt deltagande; men så intimt skola de varit sammanblandade, att de språkliga huserat i förening med de liberala åtminstone hos Dagbladspartiet.

20

30

Allt detta kan nu vara mycket förträffligt och äfven öfvertygande för Dagbladspartiet. Men jag befarar, att det fallit på det finska partiet, som vattnet på gåsen. Skulle dock någon af Morgonbladets läsare känna sig frestad att gifva efter för så mycken excuserande vältalighet, så behöfver han blott omläsa följande stycke i den citerade ledaren, i hvilket egentliga *causa mali* döljer sig, men om hvilket Dagbladet nu synes hafva glömt att erinra sina läsare. Det lyder:

»De hade, desse sistnämnde, under tidernas lopp kallat till sin hjälp en teori om en nationalitet, som skulle hafva sitt uttryck i språket. Medan de under inflytande af denna begynte ställa fosterlandskärlekens ideal i en språklig ombildning, med mindre hänsyn till de praktiska samhällssyften, som genom språken borde uppnås, lyssnade de mindre varmt på de liberala idéernas upprep till patriotismen, att såsom sitt mål ställa häfdandet af vårt lands politiska ställning, utvecklingen af frihet, rättvisa, bildning och välstånd inom dersamma. – Det visade sig att under den enhet, som ännu ända inpå senare hälften af femtioalet tycktes genomgå alla framåtblickande sträfvanden i vårt land och som sammanhållits af det gemensamma trycket, grodde olikhet i betraktelser och syften, hvilka i början skiljande sig obetydligt, liksom radierna vid en cirkels medelpunkt, aflägsna sig från hvarandra, ju längre de fortgå i sina riktnigar. Medan å den ena sidan de liberala idéerna växt ut i allt mera bestämda sträfvanden att realisera de uppslag till vesterländsk frihet och samhällsutveckling, som funnos nedlagna i Finlands historiskt vunna institutioner, gingo de språkliga idéerna under

40

50